

Munkaerőpiaci helyzetkép, 2016

Tartalom

Bevezetés.....	3
Az élőmunka-volumen növelésének lehetséges útjai, a pótlólagos munkaerőforrás definíciója	3
A potenciális munkaerő-tartalék nagyságának változása 2014 és 2016 között.....	4
Az egyes munkaerő-tartalék kategóriákba tartozók főbb jellemzői.....	9
Összefoglaló következtetések	18

További információk, adatok (linkek)

Módszertan

Táblázatok

Elérhetőségek

Bevezetés

A 2008 őszen kirobbant gazdasági válság egyik következménye a munkahelyek megszűnése, a munkanélküliség növekedése volt. Számos európai országgal ellentétben Magyarországon rövid idő alatt sikerült helyreállítani a foglalkoztatás válság előtti szintjét. 2014-ben a foglalkoztatottak száma elérte a 4,1 milliót, ami az 1990-es évek eleje óta mért legmagasabb érték volt. 2015–2016-ban a foglalkoztatás tovább bővült, viszont ezzel párhuzamosan a gazdaság egyre több szegmensében léptek fel utánpótlási gondok. A munkaerő iránti igény növekedése egy olyan időszakban következett be, amikor a munkaerőforrás demográfiai okokból is folyamatosan szűkül. A munkaerőpiacról most lépnek ki tömegesen az 1950-es évek első felében született nagy létszámú korosztályok és lépnek be az 1990-es években születettek jóval kisebb létszámú korosztályai. 2016-ban a munkavállalási korúnak számító 15–64 éves népességhez már csak 6 millió 609 ezren tartoztak, ami több mint 300 ezres csökkenést jelent a 2008. évihez képest. A kedvezőtlen demográfiai folyamat munkaerőpiaci következményeit 2022-ig a nyugdíjba vonulási kor lépcsőzetes emelése még részben ellensúlyozni tudja, még úgy is, hogy a nők bizonyos feltételek teljesülése esetén a rájuk irányadó nyugdíjkorhatárnál több évvel korábban is élhetnek a kilépés lehetőségével. Míg uniós csatlakozásunk – több más újonnan belépő tagállammal ellentétben – nem járt a külföldön munkát vállalók számának azonnali drasztikus emelkedésével, addig a válság következményeként a jelen évtizedben a munkavállalási célú migráció felerősödött. Jóllehet nincsenek pontos adatok arra vonatkozóan, hogy jelenleg hányan dolgoznak és tanulnak külföldön, de a szakértők ezt a számot 300 ezer és 500 ezer között¹ valószínűsítik. A migráció nem egyirányú folyamat, mivel a külföldön munkát vállalók többsége vélhetően nem véglegesen kívánja ezt az életformát választani.² A 2016. évi adatokból már úgy tűnik, hogy a külföldön dolgozó magyarok létszámának növekedése megállt, a korábbinál többen települtek vissza, emellett 2017-ben megindult az ukrán és a szerb munkavállalók intézményes toborzása, illetve csökkentették az alkalmazásukhoz kapcsolódó adminisztratív terheket.

A munkaerőhiányról szóló híradások sűrűsödése ellenére a hazai munkaerőpiac kínálati oldalán még vannak kiaknázatlan tartalékok. A munkanélküliek száma némi fáziskéséssel, de a foglalkoztatás növekedésével párhuzamosan jelentősen csökkent, ennek ellenére 2016-ban is 235 ezren minősültek az ILO-kritériumok³ szerint munkanélkülinek, míg a munkaerő-felmérésben a magukat munkanélkülinek tekintők 370 ezren voltak. Emellett éves átlagban közel 221 ezren a „normál” munkaerőpiacitól jelentősen eltérő keretek között közmunkát végeztek.

Jelen kiadvány célja a szélesebb értelemben vett hazai munkaerő-tartalék nagyságának és főbb jellemzőinek bemutatása, különös tekintettel arra, hogy a tartalékhoz számítók különböző csoportjainál milyen okok akadályozzák, nehezítik az elsődleges munkaerőpiacra történő belépést.

Az élőmunka-volumen növelésének lehetséges útjai, a pótlólagos munkaerőforrás definíciója

A munka volumenének bővítése extenzív és intenzív módon is lehetséges. Az utóbbihoz tartozik a munkatermelékenység növelése (pl. bizonyos fázisok gépesítésével), a munkaidő hatékonyabb kihasználása az egész és törtnapi munkaidő-kiesés csökkentésével, a létszám változatlansága mellett.

A volumen extenzív növelésén általában a pótlólagos munkaerő-bevonást értik, jóllehet jelentheti azt is, hogy nő a már foglalkoztatottak által teljesített munkaórák száma (pl. részmunkaidő helyett teljes munkaidő, túlórázás). A pótlólagos munkaerő-bevonás történhet hazai vagy külföldi forrásból (az utóbbiba, ha elég távan értelmezzük, beletartozhat a külföldön dolgozók hazatérésének ösztönzése is).

¹ A 2016. évi mikrocenzus 305 ezer főben adta meg a külföldön élők számát azzal a megkötéssel, hogy ebben nem szerepelnek azok, akiknél nem volt róluk adatot szolgáltatni képes magyarországi háztartás.

² Amit az is jelez, hogy jelentős azok száma, akik kvázi ingázóként dolgoznak külföldön, azaz családjuk, amelynek eltartását a kinti keresetük biztosítja, továbbra is Magyarországon él.

³ 1. Az adott héten nem dolgozott (s nincs olyan munkája, amelytől átmenetileg távol volt); 2. Aktívan keresett munkát a kikérdezést megelőző négy hét folyamán; 3. Rendelkezésre áll, azaz két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást.

Magyarország azonban az utóbbi években mint munkaerőpiaci migrációs célország veszített korábban sem túl nagy jelentőségéből, miközben folyamatosan nőtt a külföldön dolgozó magyarok száma. Emiatt a rendelkezésre álló hazai tartalékok számbavétele és mobilizálási lehetőségük vizsgálata a gazdaság jövőbeni növekedése szempontjából felértékelődött.

A hazai forrásként számba vehető ún. potenciális munkaerő-tartalék általános definíciójának az alapját – építve a legfontosabb harmonizált munkaerőpiaci adatgyűjtés, az LFS (*Labour Force Survey*) információ tartalmára – az ICLS (*International Conference for Labour Statistician*) 19. konferenciája fogadta el 2013-ban, megteremtve ezzel a nemzetközi összehasonlítás lehetőségét is. Az ennek felhasználásával született definíció szerint a tartalék fogalmába a következő csoportok értendők bele:

- az ILO-konceptió szerinti munkanélküliek, azaz azok a nem dolgozók, akik keresnek munkát, és képesek is annak megkezdésére,
- az inaktívak közül azok, akik szeretnének dolgozni, és képesek is a munka megkezdésére, de valamilyen okból nem folytatnak aktív keresést, illetve azok, akik keresnek ugyan munkát, de nem tudnának abban két héten belül kezdeni,
- a foglalkoztatottak közül az alulfoglalkoztatottak, vagyis akik többet szeretnének dolgozni, jellemzően részmunkaidő helyett teljes munkaidőben, de még nem találtak ilyen munkát.

A koncepciónak megfelelő adattartalmakat a nemzetközileg (ezen belül az uniós tagországok körében magas fokon) harmonizált munkaerő-felmérés szolgáltatja. Jóllehet nem tartoznak bele a fenti módon definiált potenciális munkaerő-tartalék kategóriájába, de az inaktívak között vannak olyan munkát nem keresők is, akik ugyan szeretnének dolgozni, de valamilyen okból abban nem tudnának jelenleg kezdeni. Bár ennek a rétegnek az elemzése is érdekes információval szolgálhat, az LFS hazai megfelelőjének, a munkaerő-felmérésnek a kérdésstruktúrája nem teszi lehetővé elkülönítésüket.

A támogatott formában történő foglalkoztatással a tartalék számbavételének fenti módszere – valószínűleg azért, mert a megoldási módok országonként változnak – nem foglalkozik, holott az elsődleges munkaerőpiac szempontjából ők is potenciális belépőnek számítanak. A közfoglalkoztatás hazai volumene azonban mindenképpen indokoltá teszi egy, tartalékként a közfoglalkoztatottakkal is számoló kategória bevezetését. Ez utóbbi, megkülönböztetésül az „A” típusúnak hivatkozott nemzetközileg elfogadott definíción alapuló munkaerő-tartalék kategóriától, jelen elemzésben a „B” típus megnevezést kapta.

A potenciális munkaerő-tartalék nagyságának változása 2014 és 2016 között

A vizsgálat bázisául választott 2014. évre a munkaerőpiac válság miatt megbomlott egyensúlya már helyreállt, amihez hozzájárult a közfoglalkoztatásban részt vevők körének jelentős bővítése és a rendszer új alapokra történő helyezése is.⁴ Ezt követően viszont a létszám-bővülés már a hazai elsődleges munkaerőpiacra koncentrált. 2016-ban a foglalkoztatottak száma több mint 250 ezer fővel meghaladta a 2014. évit, ez a növekedés a munkaerő-tartalék könnyebben mobilizálható részét lényegében felszívta. A vállalkozások gazdasági teljesítménye megalapozta további munkaerőigényüket, amit az üres álláshelyek számának látványos növekedése jelez, valamint a különböző szakmai, érdekképviseleti szervezeteknek a betöltésre váró álláshelyekre vonatkozó becslései.

2014 és 2016 között a potenciális munkaerő-tartalékhoz tartozók száma jelentősen, de kategóriánként változó mértékben csökkent. Miközben a teljes munkaidőben foglalkoztatottak létszáma az összes foglalkoztatottakénál dinamikusabban nőtt és az önként részmunkaidőt választóké nem változott, azok száma, akik szerettek volna hosszabb munkaidejű (teljes munkaidős) munkát, közel megfelelő volt, s a

⁴ 2012-től munkanélküliek szociális segélyéhez csak a felkínált közfoglalkoztatási lehetőséggel élők juthattak hozzá. A közmunka jellemzően teljes munkaidős, a korábbiánál átlagosan hosszabb periódusokból álló, de az elsődleges munkaerőpiaci minimálbér hatálya alól kivont foglalkoztatási formává vált.

változás különösen a férfiak esetében volt látványos. Jóllehet az alulfoglalkozottak⁵ is részei a potenciális munkaerő-tartaléknak, az általuk teljesíthető (elvi többletként értelmezhető) munkavolumen – mivel részmunkaidőben már így is dolgoznak – csak fele a többi potenciális tartalékkategóriába tartozókéknak, ezért ennek a forrásnak a szűkülése nem járt lényeges munkaerőpiaci következménnyel.

A 2014–2016 közötti időszakban a munkanélküliek mindhárom kritériumának megfelelőek létszáma 109 ezerrel (32%-kal), míg az inaktívak közül munkaerő-tartalékként számba vehetőké 49 ezerrel (27%-kal) csökkent. Egyetlen, csak a magyar sajátosságok miatt idetartozónak tekinthető kategóriában, a közfoglalkoztatottak esetében nőtt 175 ezerről 221 ezerre a létszám.

A foglalkoztatási ráta a 15–74 évesek körében 4,4 százalékponttal (52,9-ről 57,3%-ra) javult, a munkanélkülieknek ugyanezen korcsoportra vetített aránya 2,7 százalékponttal (7,9-ről 5,2%-ra) csökkent. A közfoglalkoztatottakkal a potenciális munkaerő-tartalékként elszámoló alternatív foglalkoztatási ráta valamivel kisebb növekedést jelez (51,8-ről 55,0%-ra nőtt a korrigált ráta, ami 3,2 százalékpontos javulást jelent), miközben az ennek a koncepciónak megfelelő munkaerő-tartalék aránya kisebb mértékben, mindössze 2,0 százalékponttal mérséklődött. A 2014–2016 közötti időszak foglalkoztatás-növekedésének fő forrásai tehát – a munkavállalási kor felső határának emelése eredményezte többlet mellett – nagyobb részt a korábbi munkanélküliek, kisebb részben a munkaerő-tartalékot jelentő inaktívak voltak. A foglalkoztatásbővülés egy része a közfoglalkoztatottak körében ment végbe. A foglalkoztatottak által teljesíthető munka volumene a foglalkoztatottak számánál némileg jobban nőtt, mivel csökkent a részmunkaidősök foglalkoztatottakon belüli részaránya. Ez a csökkenés szinte kizárólag az alulfoglalkoztatottaknak minősülő és így a munkaerő-tartalékként elszámolt részmunkaidősök körére korlátozódott.

Munkaerő-tartalék Németországban

Németországban a mikrocenzusba illesztett LFS 2015. évi eredményeit felhasználva készült a munkaerőpiaci tartalékok nagyságáról egy hasonló összesítő, jóllehet Németország munkaerőpiaca többszöröse a magyarországinak (2015-ben ott több mint 40 millió foglalkoztatott volt, míg nálunk 4,2 millió). Németországba a kedvezőtlenebb foglalkoztatási jellemzőjű és/vagy lényegesen alacsonyabb bérszínvonalú uniós tagországokból, így hazánkban is folyamatosan jelentős számú munkaerő áramlik be, emellett az Európán kívülről érkező migrációs hullám egyik legfőbb célterülete is. Ami viszont közös, az a munkaerőhiánnyal párosuló alacsony szintű munkanélküliség, illetve a munkaerőpiac jelentős területi egyenlőtlensége, amely Németországban a régi és az új tartományok mutatói közötti különbségben jelentkezik. A különbség és hasonlóság a munkaerőpiaci tartalék relatív nagyságában, illetve összetételében is megmutatkozik. A kihasználatlan munkaerő aránya a vizsgált évben Németországban 9,2, míg hazánkban 7,1% volt. Magyarország esetében a közfoglalkoztatottakat is beleértve, 9,9%-os értéket kapunk. Míg a relatív nagyságban nincs jelentős különbség, az azt alkotó csoportok aránya különbözik. A német 5,7 milliós potenciális munkaerőpiaci tartalékból 2,7 millió fővel az alulfoglalkoztatottak jelentették a legnagyobb csoportot, míg Magyarország esetében a legkisebbet. Igaz, Németországban a nem alulfoglalkoztatottnak számító részmunkaidősök aránya is többszöröse a magyarnak. A munkanélküliek, azaz a munkaerőpiaci reintegrációhoz leginkább közelállóak aránya a teljes 15–74 éves népességből hazánkban 4,1, Németországban 3,2 %-ot képviselt, az inaktívakból munkaerő-tartaléknak minősülő részaránya pedig 2,0, illetve 1,6% volt. Ez utóbbin belül azonban azok létszáma, akik keresnek munkát, de két héten belül nem tudnak abban kezdeni, a magyar munkaerő-felmérés (MEF) szerint elhanyagolható, míg Németországban közel annyian voltak, mint a rendelkezésre álló, de munkát nem kereső inaktívak. A német felvétel szerint a munkaerő-tartalék uniós definíciójába nem beletartozó, csak távlatilag foglalkoztatottá válni kívánó inaktívak (akik szeretnének ugyan dolgozni, de nem keresnek munkát és nem állnak rendelkezésre) is hasonló nagyságot képviseltek, mint a munkaerő-tartalékba tartozó inaktívok, míg a magyar felvétel ezzel az információval sajnos adós marad. A kihasználatlan munkaerő – országosan 9,2%-os – arányán belül a régi tagállamokat 8,5, az újakat viszont 12,2%-os hányad jellemezte.

Forrás: Dr. Martina Rengers: Ungenutztes Arbeitskräfte- Potenzial in der stillen Reserve. Ergebnisse für das Jahr 2015 – WSTA/6/2016.

⁵ A hazai feldolgozásnál minden olyan részmunkaidőben dolgozó alulfoglalkoztatott, aki szeretne magasabb óraszámúban dolgozni és rendelkezésre is áll, függetlenül attól, hogy mi az oka annak, hogy jelenleg részmunkaidőben dolgozik, illetve hogy milyen formában szeretne többet dolgozni, továbbá ide vannak besorolva a képzésben részt vevő közfoglalkoztatottak is, mely utóbbiak száma 2014-ben még elég magas volt.

1. tábla

Munkaerőpiaci mutatók, kihasználatlan munkaerő-potenciál

Sor-szám	Megnevezés	2014			2016		
		férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
1	15–74 éves népesség	3 653 836	3 919 411	7 573 247	3 631 959	3 875 566	7 507 525
2	Foglalkoztatott	2 220 475	1 880 364	4 100 839	2 362 498	1 989 139	4 351 637
3	ebből: teljes munkaidős	2 113 095	1 710 444	3 823 539	2 277 727	1 842 342	4 120 069
4	részmunkaidős (alulfoglalkoztatottak nélkül)	63 255	118 292	181 547	64 294	116 673	180 967
5	közfoglalkoztatott	98 238	76 948	175 186	105 980	114 930	220 910
6	alulfoglalkoztatott	44 125	51 628	95 753	20 478	30 124	50 601
7	Munkanélküli	181 747	161 578	343 325	127 504	107 075	234 579
8	Gazdaságilag aktív (2+7)	2 358 096	1 990 314	4 348 410	2 469 524	2 066 090	4 535 615
9	Munkaerő-tartalék az inaktívakból	91 159	93 254	184 412	67 158	68 210	135 368
10	ebből: keres, de nem áll rendelkezésre	3 556	5 693	9 248	2 473	4 441	6 914
11	rendelkezésre áll, de nem keres	87 603	87 561	175 164	64 685	63 769	128 454
12	Munkavégzési szándék nélküli inaktív	1 160 456	1 784 215	2 944 671	1 074 799	1 711 142	2 785 941
13	Összes inaktív (9+12)	1 251 615	1 877 469	3 129 083	1 141 957	1 779 352	2 921 309
14	Kihasználatlan munkaerő-tartalék, „A” típus (6+7+9)	317 030	306 460	623 490	215 140	205 409	420 548
15	Kihasználatlan munkaerő-tartalék, „B” típus (14+5)	415 268	383 409	798 677	321 120	320 339	641 458
16	Foglalkoztatási ráta (2/1*100)	59,6	46,7	52,9	64,5	50,5	57,3
17	Részmunkaidősök aránya (4/2*100)	2,9	6,5	4,5	2,7	6,0	4,2
18	Alulfoglalkoztatottak aránya (6/2*100)	2,0	2,8	2,4	0,9	1,5	1,2
19	Közfoglalkoztatottak aránya (5/2*100)	4,5	4,2	4,4	4,5	5,9	5,1
20	Munkanélküliségi ráta (7/8*100)	7,7	8,1	7,9	5,2	5,2	5,2
21	Munkaerő-tartalék aránya az inaktívakból (9/13*100)	7,3	5,0	5,9	5,9	3,8	4,6
22	Kihasználatlan munkaerő aránya, „A” típus (14/1*100)	8,7	7,8	8,2	5,9	5,3	5,6
23	Kihasználatlan munkaerő aránya, „B” típus (15/1*100)	11,4	9,8	10,5	8,8	8,3	8,5
24	Kihasználatlan munkaerő-potenciál, „A” típus (14/2+7+9)	12,9	14,7	13,8	8,5	9,6	9,0
25	Kihasználatlan munkaerő-potenciál, „B” típus (15/2+7+9)	17,0	18,4	17,6	12,7	15,0	13,7

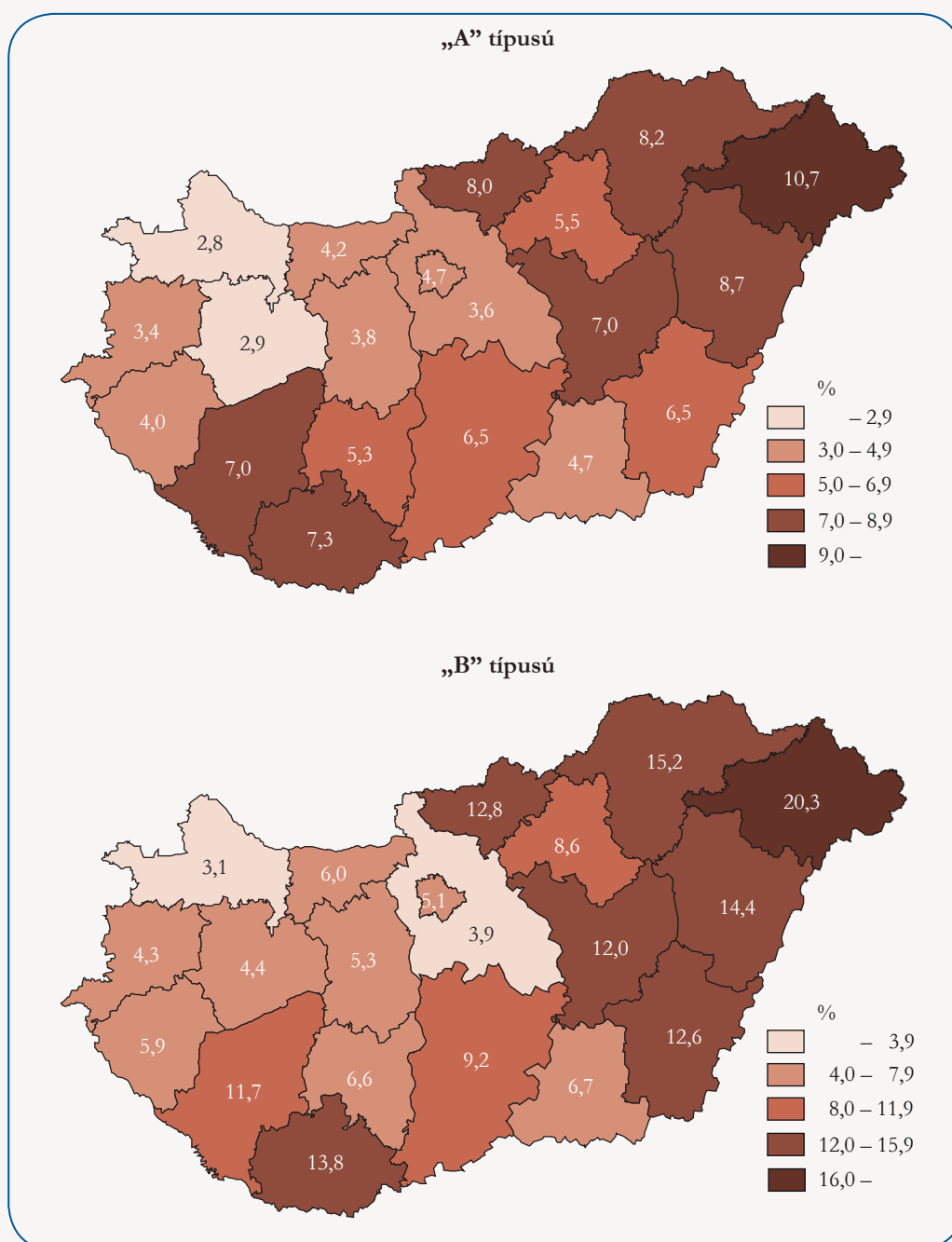
A potenciális munkaerő-tartalék relatív nagysága régióként, illetve azon belül megyénként is jelentősen eltérő, de a munkaerő-tartalék általános csökkenésével a területi különbségek – ha a munkaerő-tartalék fogalmát a klasszikus értelemben használjuk – jelentősen mérséklődtek. 2014-ben a kihasználatlan munkaerő arányát jelző mutatók közül az „A” típusú⁶ esetében a legmagasabb érték (13,8%) Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét jellemezte, a másik pólust Győr-Moson-Sopron megye képviselte, 3,3%-kal. 2016-ban az első és az utolsó helyen változatlanul ugyanez a két megye állt, de az előbbinél a mutató értéke igen jelentősen, több mint 3 százalékponttal, 10,7%-ra csökkent, míg Győr-Moson-Sopron megye

⁶ Az alulfoglalkoztatottak, a tartaléknak számító inaktívak és a munkanélküliek összlétszámának a 15–74 éves népességhez viszonyított aránya.

korábban is alacsony mutatója alig változott (mindössze 0,6 százalékponttal mérséklődött). Az utóbbi megyéhez hasonlóan minimálisan csökkent Komárom-Esztergom megye munkaerő-kihasználtsági mutatója is, ahol szintén az országos átlagnál jóval kisebb volt a munkaerő-tartalék. A kihasználatlan munkaerő aránya 2014 és 2016 között Borsod-Abaúj-Zemplén, illetve Somogy megyékben csökkent a legnagyobb mértékben. Az utóbbi esetben ebben valószínűleg közrejátszott a Balaton régió megnövekedett munkaerőigénye, ami Somogy megye távolabbi területeiről is elkezdte felszívni a potenciális munkavállalókat, míg az előbbinél ez a közfoglalkoztatási programoknak volt köszönhető. A jelentős csökkenés ellenére a kihasználatlan munkaerő arányát tekintve 2016-ban Borsod-Abaúj-Zemplén megye (8,2%) a megyék sorrendjében így is a harmadik helyen állt, Szabolcs-Szatmár-Bereg (10,7%), illetve Hajdú-Bihar megye (8,7%) mögött.

1. ábra

Az „A” és a „B” típusú munkaerőpiaci tartaléknak a 15–74 éves népességhez viszonyított aránya megyék szerint, 2016

A közfoglalkoztatottakkal kiegészített „B” típusú⁷ munkaerőtartalék-mutató alapján kirajzolódó kép a fentiekől több ponton is eltér. A kihasználatlan munkaerő arányában bekövetkezett csökkenés a „B” mutató esetében – a közfoglalkoztatásba bevontak létszámnövekedéséből adódóan – országos szinten kisebb volt az „A” típusú mutató által jelzetténél. A mutató értéke ebben az esetben is Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legmagasabb, de ellentétben az „A” típusú mutatóéval, 2014 és 2016 között értéke alig változott, azaz lényegében csak a munkaerő-tartalék kategóriák között volt létszám-átrendeződés. A megye munkanélküliei, illetve munkaerő-tartalékába tartozó inaktívjai jellemzően tehát csak a közfoglalkoztatás felé tudtak kilépni korábbi státuszukból.

Az ország munkaerőpiaci kettéosztottságát ugyan mindkét mutató jelzi, de a különbség a „B” típusú mutató alapján jóval nagyobbak mutatkozik. A kisebb munkaerő-tartalék – és ami ettől nem független – magas foglalkoztatotti arány jellemezte megyékben ugyanis eleve kisszámú közfoglalkoztatotti munkahely jött létre, miközben a támogatott munkahelyek a legrosszabb munkaerőpiaci adottságú régiókban koncentráltak.

A munkaerő-tartalékhoz tartozók aránya 2014–2016 között a középkorostálynál (25–54 évesek) csökkent a legerőteljesebben (az „A” típusú mutató értéke 10,4-ről 6,9%-ra változott), ezzel együtt a férfiak és a nők mutatóját 2014-ben még jellemző enyhe különbség eltűnt. A fiatalok esetében a változás kisebb volt, a férfiak és a nők közötti 2014. évi jelentős különbség mérséklődött, de továbbra is fennmaradt. Az 55–64 éveseknél a munkaerőpiaci tartalékként számba vehetők aránya – a nőknek a közfoglalkoztatottakat is magában foglaló mutatójának kivételével – annak ellenére csökkent, hogy a nyugdíjkorhatár emelése miatt potenciálisan többen vehetők munkaerőpiaci tartalékként számba. Noha a nőknek nagyobb esélyük van arra, hogy a munkaerőpiacról a rájuk irányadó nyugdíjkorhatár előtt kiváljanak, és nyugdíj mellett még dolgozzanak, a férfiakra jellemző munkaerőtartalék-arány 2014-ben és 2016-ban is nagyobb volt, bár a két nem közötti különbség a vizsgált időszakban mérséklődött.

2. tábla

Az „A” és a „B” típusú munkaerőpiaci tartaléknak a 15–74 éves népességhez viszonyított aránya és annak változása korcsoport szerint

Megnevezés	2014		2016		2016–2014	
	„A”	„B”	„A”	„B”	„A”	„B”
	kihasználatlan munkaerő aránya, %				változás, százalékpont	
Fiatalok (15–24 évesek)						
férfi	10,3	12,6	7,7	10,0	–2,6	–2,6
nő	8,3	10,0	6,1	7,8	–2,2	–2,1
együtt	9,3	11,3	6,9	9,0	–2,4	–2,3
Középkorúak (25–54 évesek)						
férfi	10,2	13,6	6,8	10,5	–3,3	–3,1
nő	10,7	13,6	6,9	11,2	–3,8	–2,4
együtt	10,4	13,6	6,9	10,9	–3,6	–2,7
25-34	11,2	14,3	7,3	11,4	–3,9	–2,8
35-44	9,9	12,8	6,6	10,0	–3,4	–2,8
45-54	10,2	14,0	6,8	11,4	–3,4	–2,6
Idősek (55–64 évesek)						
férfi	7,7	9,9	5,1	7,9	–2,6	–2,0
nő	5,3	6,4	4,4	6,9	–0,9	0,5
együtt	6,4	8,0	4,7	7,4	–1,7	–0,6
Nyugdíjkorúak (65–74 évesek)						
férfi	0,6	0,6	0,5	0,5	–0,1	–0,1
nő	0,6	0,6	0,4	0,4	–0,2	–0,2
együtt	0,6	0,6	0,5	0,5	–0,1	–0,1

⁷ Az „A” típusú mutató számlálója kiegészítésre kerül a közfoglalkoztatottakkal.

Az egyes munkaerő-tartalék kategóriákba tartozók főbb jellemzői

A munkaerőpiaci tartalékot az alulfoglalkoztatottak, a munkanélküliek és a dolgozni szándékozó inaktív munkát kereső, de rendelkezésre nem álló vagy rendelkezésre álló, de munkát nem kereső csoportjai alkotják, akiknél ez a sorrend egyben a munkaerőpiaccal való kapcsolat szorosságát is jelzi. Így feltételezhető, hogy a foglalkoztatottá válást segítő (vagy gátló) ismérvek tekintetében is hasonló hierarchia mutatható ki a három csoport között. A közfoglalkoztatottak ebbe a sorba nehezen illeszthetők be, hiszen mint foglalkoztatottnak minősülők jelen vannak a munkaerőpiacon, de nem az elsődleges, hanem egy attól elkülönülő munkaerőpiaci szegmens szereplői. A munkaerőpiaci hátrány meglétének mérésére némileg önkényesen kialakított szintetikus mutatóba a következő ismérvek kerültek bele: iskolai végzettség, nemzetiség, egy évvel korábbi státusz, lakóhely, illetve a nők esetében ehhez még hozzájött a gyermekei életkora és száma. Hátrányként került megfogalmazásra az alacsony iskolai végzettség (8 általános vagy annál kevesebb), a roma nemzetiséghez tartozás (önbevallás alapján), lakóhelyként a községi státuszú település, az, ha egy évvel korábban nem foglalkoztatott volt, illetve a nőknél a 3 évnél fiatalabb vagy a legalább három 15 éven aluli gyermekről történő gondoskodás. A kiválasztott ismérvek természetesen nem fedik le a hátrányt jelentő összes tényezőt, és nem feltétlenül függetlenek egymástól sem. Emellett az elsődleges munkaerőpiacra jutás egyik legfontosabb gátját jelentő kedvezőtlen közlekedési kapcsolat megjelenítésére csak igen áttételesen alkalmas a lakóhely településének típusa. Összességében azonban a mutató így is jól kirajzolja az előfeltételezett rangsort. A hátrányok jelenléte, illetve halmozódása legkevésbé az alulfoglalkoztatottakra jellemző, őket a munkanélküliek követik, a sort pedig a munkaerő-tartalékba tartozó inaktívák zárják. A közfoglalkoztatottak esetében a munkanélküliekre jellemzőnél nagyobb volt a hátrányos tényezők halmozott előfordulása, de nagyobb volt azok aránya is, akiknél egyik munkaerőpiaci hátrány sem volt jelen. A tényezőkenti vizsgálatból kiderül, hogy a közfoglalkoztatottak relatíve kevésbé előnytelen pozíciójához jelentősen hozzájárult az, hogy a közfoglalkoztatottak nagy része egy évvel korábban is közfoglalkoztatott volt, s mint ilyen, foglalkoztatottnak minősült.

3. tábla

Az egyes munkaerő-tartalék kategóriákba tartozók megoszlása nem és a hátrányos tényezők* előfordulása szerint, 2016

(%)

Megnevezés	Alulfoglalkoztatott			Munkanélküli			Inaktív munkaerő-tartalék			Közfoglalkoztatott		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
4-ből 4 (férfiak) / 5-ből 5 vagy 4 (nők)	2,0	0,7	1,2	3,2	5,3	4,1	4,8	9,4	7,1	4,0	5,8	4,9
4-ből 3 (férfiak) / 5-ből 3 (nők)	8,2	5,5	6,6	13,3	11,6	12,5	23,9	19,7	21,8	19,1	17,8	18,4
4-ből 2 (férfiak) / 5-ből 2 (nők)	15,3	13,7	14,3	28,9	30,0	29,4	35,0	32,5	33,8	32,6	32,0	32,3
4-ből 1 (férfiak) / 5-ből 1 (nők)	39,8	41,8	41,0	41,5	41,6	41,6	29,3	33,8	31,6	30,2	29,2	29,7
Nincs ilyen	34,8	38,3	36,9	13,1	11,5	12,4	7,0	4,5	5,8	14,1	15,2	14,7
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Roma, legfeljebb általános iskolai végzettségű, községi lakóhellyel rendelkezik, egy évvel ezelőtt munkanélküli vagy inaktív volt, ha nő, 3 évnél fiatalabb vagy legalább három 15 évnél fiatalabb gyermeket nevel.

A foglalkoztatottá válás valószínűsége szempontjából a legfontosabb ismérv az iskolai végzettség. Az átlagos iskolázottsági szint minden csoport esetében alacsonyabb az alulfoglalkoztatottak és közfoglalkoztatottak nélkül számba vett foglalkoztatottakra jellemzőnél, ezen belül azonban a munkanélküliek között alacsonyabb volt a szakmai képzettséggel nem rendelkezők aránya, mint a

munkaerő-tartaléknak minősülő inaktívaknál. 2016-ban a munkanélküliek 46, a munkaerő-tartalékot jelentő inaktívak 52%-a nem rendelkezett képesítéssel, míg az alulfoglalkoztatottnál ez az arány 40% alatt volt. Mind a képesítéssel nem rendelkező alulfoglalkoztatottak, mind a munkanélküliek között viszonylag nagy arányban voltak (főleg a nők között) általános érettségivel rendelkezők, akikről feltételezhető, hogy van egy olyan tudásalapjuk, amelyre szakmai ismeret építhető. A közfoglalkoztatottak az iskolai végzettség tekintetében jelentősen elmaradnak az előbbi kategóriákba tartozóktól, 2016-ban közel 6%-uk még az általános iskola 8 osztályát sem fejezte be, további közel 47%-uk pedig csak alacsonyabb végzettséggel rendelkezett. A képesítéssel nem rendelkezők arányát tekintve csak azért nem maradnak le jobban a többi kategóriától, mert körükben volt a legalacsonyabb az általános érettségivel rendelkezők hányada. Valamennyi vizsgált kategóriában a férfiak mintegy harmadának szakiskolában, szakmunkásképzőben szerzett végzettsége volt. Az ennél magasabb szintű (szakmai) végzettséggel rendelkezők aránya a munkanélkülinek minősülő férfiak esetében 23, a közfoglalkoztatottnál 8,4% volt. A munkaerő-tartalékba tartozó inaktívak esetében az arány a kettő között volt, de nagyobb hasonlóságot mutatott a munkanélküliekre jellemzővel. A nők esetében a sorrend hasonló, de az egyes kategóriák közötti különbség kisebb.

4. tábla

**Az egyes munkaerő-tartalék kategóriákba tartozók megoszlása
nem és iskolai végzettség szerint, 2016**

(%)

Megnevezés	Alulfoglalkoztatott			Munkanélküli			Inaktív munkaerő-tartalék			Közfoglalkoztatott		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
Legfeljebb 8 általános	32,0	23,9	27,1	34,9	32,4	33,8	43,4	42,4	42,9	52,3	52,3	52,3
Érettségi, képesítés nélkül	6,6	15,9	12,1	8,9	15,8	12,0	6,8	10,9	8,9	3,8	7,5	5,8
Szakiskola, szakmunkásképző	36,0	27,2	30,8	33,2	24,9	29,4	32,5	22,5	27,5	35,5	23,9	29,5
Általános érettségi és szakiskola	5,0	6,0	5,6	2,9	3,5	3,2	2,1	4,4	3,3	1,5	3,5	2,5
Szakmai végzettséget adó középiskola	13,1	13,4	13,3	12,7	12,5	12,6	8,6	9,2	8,9	4,8	8,2	6,6
Felsőfok	7,2	13,6	11,0	7,3	10,9	8,9	6,5	10,6	8,6	2,1	4,5	3,4
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:												
szakképzettségrel nem rendelkezik	38,5	39,8	39,2	43,8	48,2	45,8	50,2	53,3	51,8	56,1	59,8	58,1

A magukat romaként (vagy romaként is) meghatározók munkaerőpiaci tartalék kategóriákon belüli arányában szintén kirajzolódik a csoportok között feltételezett hierarchikus sorrend. 2016-ban az alulfoglalkoztatottak 6,2, a munkanélküliek 11, a munkaerő-tartaléknak minősülő inaktívak 13, valamint a közfoglalkoztatottak 18%-a jelölte be a roma nemzetiséget (is). Azaz amíg a magukat romának (is) vallók 2016-ban a 15–74 éves népesség mintegy 3%-át jelentették, addig minden ötödik közmunkás az álláskeresőknél az elsődleges munkaerőpiacon az alacsony iskolai végzettségűek átlagára jellemzőnél is jobban diszkriminált roma volt.

A különböző tartalékkategóriákba tartozók igen jelentősen eltérnek az egy évvel korábbi munkaerőpiaci státusz szerinti megoszlásban is. A két foglalkoztatottnak minősülő kategóriában értelemszerűen többségben vannak azok, akik egy évvel korábban is dolgoztak, de messze kisebb arányban, mint ami az alulfoglalkoztatottak és a közfoglalkoztatottak nélkül számba vett foglalkoztatottakra jellemző. Az, hogy az alulfoglalkoztatottak 16,5%-a egy évvel korábban még

munkanélküli volt, azt jelzi, hogy ez is átmeneti kategóriának számít a normál foglalkoztatás felé vívő úton. A közfoglalkoztatottak esetében viszont az egy évvel korábbi foglalkoztatás is jellemzően közfoglalkoztatást jelentett. A két évnél nem régebben az adott munkáltatónál dolgozó közfoglalkoztatottak közel 90%-a egy évvel korábbi munkaerőpiaci státuszaként is a közfoglalkoztatást jelölte meg. Így annak az átlagosan 221 ezer főnek, aki 2016-ban közfoglalkoztatott volt, 62%-a egy évvel korábban is ilyen státuszú, míg közel 27%-a munkanélküli volt. A munkanélküliek 53%-a egy évvel korábban is munkanélküli volt, de a tartalékot jelentő inaktívaknál is magas, 45% feletti az arányuk.⁸ Mind a munkanélküliek, mind a munkaerő-tartalékot jelentő inaktívak között jelentősebb arányt képviselnek azok a nők, akik egy évvel korábbi státuszként az anyasági ellátás igénybevételét jelölték meg.

5. tábla

Az egyes munkaerő-tartalék kategóriákba tartozók megoszlása egy évvel korábbi aktivitásuk szerint, 2016

(%)

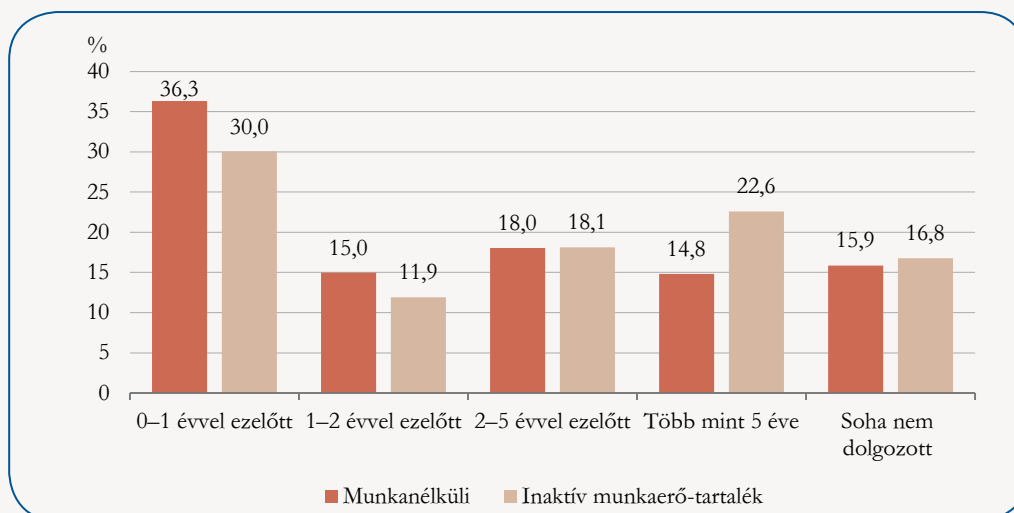
Megnevezés	Alulfoglalkoztatott			Munkanélküli			Inaktív munkaerő-tartalék			Közfoglalkoztatott		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
Dolgozott (alkalmazott, vállalkozó, segítő családtag stb.)	74,4	74,9	74,7	33,6	23,5	29,0	22,0	16,7	19,3	70,4	65,9	68,0
Munkanélküli volt	18,5	15,1	16,5	54,1	51,8	53,1	49,5	41,0	45,2	26,8	26,7	26,8
Tanult, fizetés nélküli gyakornok volt	5,2	3,7	4,3	6,2	8,8	7,4	7,6	5,6	6,6	1,4	2,1	1,8
Nyugdíjas (vagy korhatár előtti ellátásban részesülő) volt	0,1	0,5	0,3	0,5	0,7	0,6	4,1	6,6	5,4	0,0	0,0	0,0
Munkaképtelen (rokkant) volt	0,6	0,7	0,6	1,0	1,4	1,2	5,2	4,5	4,8	0,4	0,6	0,5
Gyeden, gyesen, gyeten volt	0,0	2,1	1,2	0,4	8,8	4,2	0,3	10,7	5,6	0,1	2,7	1,4
A háztartást, illetve családját látta el	0,0	1,3	0,8	0,4	3,1	1,6	0,7	8,2	4,5	0,2	1,3	0,8
Egyéb okból nem dolgozott	1,3	1,7	1,5	3,8	1,8	2,9	10,6	6,7	8,6	0,7	0,7	0,7
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A munkaerőpiacra könnyebb azok visszatérése, akiknél a kieső idő nem haladja meg az egy évet, míg a legalább két éve nem dolgozóknál az újbóli munkába állás nemcsak az ismeretek avulása, hanem a munkahelyi szocializációs készség erodálódása miatt is komoly nehézségekbe ütközik. Jóllehet az utolsó munkavégzés ideje szempontjából – az előzetes várakozásoknak megfelelően – némileg kedvezőbb a munkanélküliek összetétele, mint a munkaerő-tartalékot jelentő inaktívaké, de nincs éles határvonal a két csoport között. 2016-ban a munkanélküliek 49, az inaktívok 58%-a két évnél hosszabb ideje nem dolgozott, illetve még soha nem szerzett munkatapasztalatot. Sajnos a közfoglalkoztatottakról nem áll rendelkezésre az az információ, hogy dolgoztak-e (és ha igen, utoljára mikor) az elsődleges munkaerőpiachoz tartozó munkahelyen.

⁸ Az önbesorolásnál a munkaerő-tartalékba tartozó inaktívok jelentős része magát munkanélküliként határozza meg, jóllehet nem folytat aktív munkakeresést, ami pedig a munkanélküli ILO szerinti definíciójának egyik kritériuma.

2. ábra

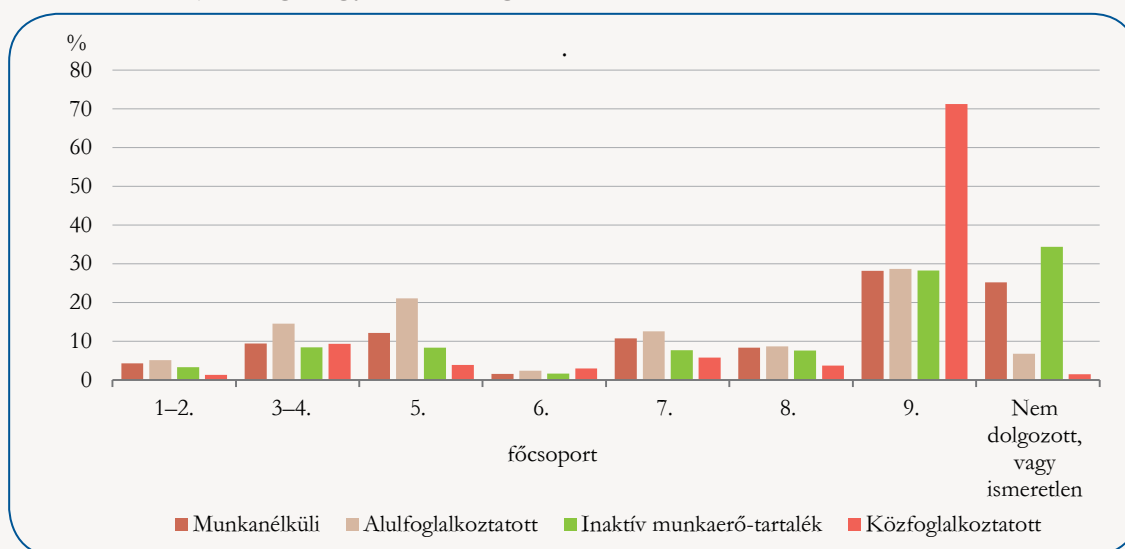
A munkanélküliek és a munkaerő-tartalékba tartozó inaktívak megoszlása utolsó munkavégzésük ideje szerint, 2016

A jelenlegi, illetve a korábbi foglalkozás azt jelzi, hogy a megoszlás szerint a képzettséget nem igénylő egyszerű fizikai munkát végzők aránya a közfoglalkoztatottak kivételével mindhárom tartalékkategóriában közel azonosan 30% körüli, a közfoglalkoztatottak esetében az általuk végzett munka jellegéből és iskolai végzettség szerinti összetételükből következően viszont kiugróan magas, 70%-feletti. Az alulfoglalkoztatottak között viszonylag nagy arányban vannak kereskedelmi, szolgáltatási foglalkozásúak. Mivel az alulfoglalkoztatottak többsége (2014-ben 82, 2016-ban 73%-a) azért dolgozott ilyen formában, mert nem talált teljes munkaidős munkát, ez egyben jelzi azt is, hogy hol van lehetőség a részmunkaidős állások teljes munkaidőssé történő átalakításával némi pótlólagos munkaerő bevonására.

3. ábra

Az egyes munkaerő-tartalék kategóriákba tartozók megoszlása a jelenlegi vagy korábbi foglalkoztatási főcsoportok* szerint, 2016

* Foglalkozási főcsoportok megnevezése: 1. Gazdasági, igazgatási, érdekképviseleti vezetők, törvényhozók; 2. Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások; 3. Egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások; 4. Irodai és ügyviteli (ügyfélkapcsolati) foglalkozások; 5. Kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások; 6. Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások; 7. Ipari és építőipari foglalkozások; 8. Gépkészítők, összeszerelők, járművezetők; 9. Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások.

2016-ban a munkanélküliek közül minden ötödik azért lett munkanélküli, mert időszakos munkája, ideértve a közmunkát is, befejeződött. A munkaerő-tartalékba tartozó inaktívak esetében ez az arány valamivel magasabb (3,4 százalékponttal) volt a munkanélküliekéénél. A szubjektívnek tekinthető okok (elégedetlen volt a fizetéssel, a munkafeltételekkel, tanulásba fogott, gyermek-, idősgondozás stb.) közel azonosan 11–13%-os arányban voltak jelen mindkét csoportnál, míg a nyugdíjazás miatti munkavesztés értelemszerűen a munkaerő-tartalékot jelentő inaktívakra volt jellemző.

Ez utóbbival szorosan összefügg, hogy a nyugdíjszerű ellátásban részesülők aránya is csak ebben a tartalékkategóriában számottevő. A munkaerő-felmérés kérdéseire adott válaszok alapján a nyugdíjszerű ellátásban részesülőknek így is csak töredéke, 20–30 ezer fő volt 2016-ban a potenciális munkaerő-tartalék része, annak ellenére, hogy napjainkig közel 200 ezer nő vonult 40 éves munkaviszonnyal a korhatár előtt még relatíve fiatalon nyugdíjba. Ezen a helyzeten a nyugdíjasok egyszerűsített foglalkoztatására irányuló szabályozás életbe léptetésével (nyugdíjas szövetkezetek) kívánt a kormány változtatni.

6. tábla

**A munkanélküliek és a munkaerő-tartalékba tartozó inaktívak megoszlása
nem és utolsó munkavégzésük megszűnésének oka szerint, 2016**

(%)

Megnevezés	Munkanélküli			Inaktív munkaerő-tartalék		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
Elveszítette az állását	46,5	39,2	43,2	38,3	25,8	32,0
Munkakörülményei, anyagi, illetve egyéb ok miatt felmondott	8,7	6,1	7,5	4,2	5,1	4,7
Időszakos vagy szezonális munkája befejeződött	6,8	6,8	6,8	8,3	6,0	7,1
15 évnél fiatalabb gyermeket gondoz, felügyel	0,1	3,2	1,5	0,0	4,6	2,3
Gondozásra, ápolásra szoruló 14 évnél idősebb személyt lát el	0,3	1,5	0,9	0,1	1,8	0,9
Egyéb személyes vagy családi ok miatt	0,6	1,8	1,2	0,9	2,4	1,7
Saját betegsége miatt	1,9	3,2	2,5	2,7	4,0	3,4
Tanulásban, képzésben való részvétel miatt	0,0	0,6	0,3	0,5	0,1	0,3
Korkezdvezményes nyugdíjazás vagy korhatár előtti ellátás igénybevétele miatt	0,1	0,1	0,1	1,1	0,8	1,0
Rokkantsági nyugdíjazás vagy rokkantsági ellátás igénybevétele miatt	0,5	0,1	0,3	1,9	1,7	1,8
Öregségi nyugdíjazás miatt	0,2	0,1	0,2	1,9	5,3	3,6
Önálló vállalkozását feladta	2,0	0,9	1,5	1,1	0,9	1,0
Önálló vállalkozása tönkrement	1,5	0,9	1,2	1,4	0,8	1,1
Közfoglalkoztatása befejeződött	14,5	14,9	14,7	18,0	17,6	17,8
Egyéb okból	2,2	2,3	2,3	1,9	3,4	2,7
Soha nem dolgozott vagy ismeretlen	14,1	18,1	15,9	17,5	19,6	18,6
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

7. tábla

**Az egyes munkaerő-tartalék kategóriákba tartozók megoszlása
a társadalmi juttatásokban való részesedés szerint, 2016**

(%)

Megnevezés	Alulfoglalkoztatott			Munkanélküli			Inaktív munkaerő-tartalék			Közfoglalkoztatott		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
Gyermekgondozási ellátás	0,0	1,1	0,7	0,0	1,5	0,7	0,4	7,6	4,0	0,2	0,5	0,3
Nyugdíjszerű ellátás	2,4	6,2	4,7	2,3	3,6	2,9	12,0	13,7	12,9	0,7	1,3	1,0
Ápolási díj	0,1	0,6	0,4	0,0	0,2	0,1	1,0	2,1	1,6	0,0	0,0	0,0
Egyéb rendszeres juttatás	1,2	1,4	1,3	1,2	2,4	1,7	1,0	1,0	1,0	0,5	0,8	0,6
Nem részesül	96,2	90,7	92,9	96,5	92,3	94,5	85,5	75,5	80,5	98,7	97,4	98,0
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A munkaerő-tartalékokat jelentő inaktívaknak a munkakeresés hiányának indoka szerinti megoszlása 2014 és 2016 között némileg változott. A munkaerő-kereslet növekedésével párhuzamosan jelentősen csökkent azoknak a munkaerő-tartaléknak minősülő inaktívaknak az aránya, akik a keresés reménytelenségére hivatkoztak. Ennek ellenére még 2016-ban is ez volt a leggyakoribb magyarázat mindkét nemnél, amire a férfiak lényegesen gyakrabban hivatkoztak, mint a nők. Ezt követte – 2014-hez képest növekvő súllyal – a korábbi munkahelyükre történő visszahívásukat várók csoportja, majd a megromlott egészségi állapotukra hivatkozóké.

8. tábla

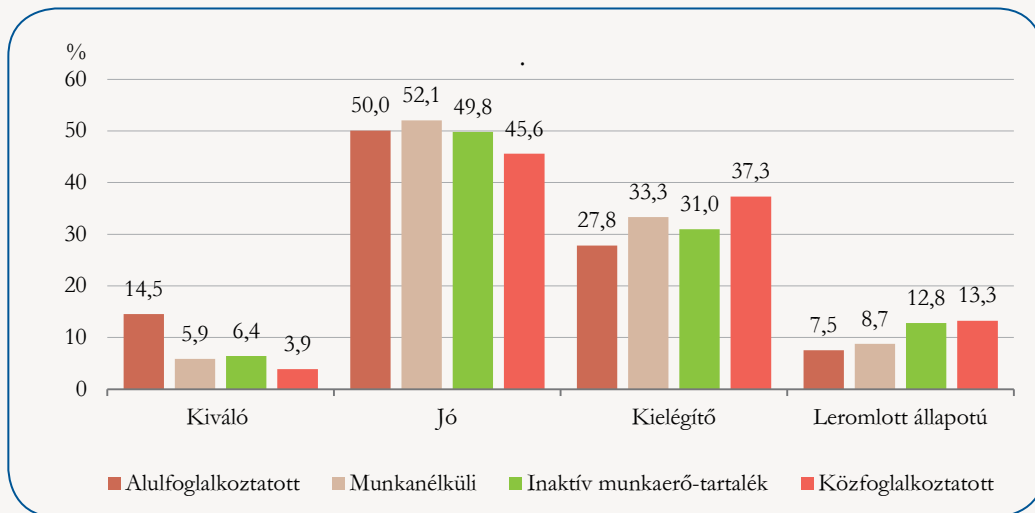
**A munkaerő-tartalékba tartozó inaktívok száma és megoszlása aszerint,
hogyan mi az aktív munkakeresés hiányának az oka**

Megnevezés	2014			2016		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
	Létszám, fő					
Úgy gondolja, hogy nem találna munkát	48 032	42 124	90 156	32 707	26 310	59 017
A munkaügyi központ által támogatott képzésen, tréningen vesz részt	223	390	613	70	197	267
Várja, hogy visszahívják korábbi munkahelyére	12 417	9 152	21 569	10 022	8 299	18 321
Csak rosszul fizető munka van	2 629	2 168	4 798	3 836	1 598	5 434
Egészségi állapota miatt	6 258	6 707	12 965	5 721	6 247	11 969
15 évnél fiatalabb gyermeket gondoz, felügyel	251	7 647	7 899	303	6 132	6 435
Gondozásra, ápolásra szoruló 14 évnél idősebb személyt lát el	654	1 491	2 145	450	2 208	2 658
Egyéb személyes vagy családi ok miatt	1 202	4 389	5 591	2 330	2 728	5 058
Tanulásban, képzésben való részvétel miatt	4 223	3 902	8 125	2 689	1 653	4 342
Önálló vállalkozását tervezi	1 776	766	2 543	940	1 245	2 185
Nyugdíjban, korhatár előtti ellátásban részesül	6 002	4 831	10 833	2 692	4 021	6 713
Egyéb	3 936	3 992	7 928	2 923	3 132	6 055
Nincs válasz	3 556	5 693	9 248	2 473	4 441	6 914
Együtt	91 159	93 254	184 412	67 158	68 210	135 368
	Megoszlás, %					
Úgy gondolja, hogy nem találna munkát	52,7	45,2	48,9	48,7	38,6	43,6
A munkaügyi központ által támogatott képzésen, tréningen vesz részt	0,2	0,4	0,3	0,1	0,3	0,2
Várja, hogy visszahívják korábbi munkahelyére	13,6	9,8	11,7	14,9	12,2	13,5
Csak rosszul fizető munka van	2,9	2,3	2,6	5,7	2,3	4,0
Egészségi állapota miatt	6,9	7,2	7,0	8,5	9,2	8,8
15 évnél fiatalabb gyermeket gondoz, felügyel	0,3	8,2	4,3	0,5	9,0	4,8
Gondozásra, ápolásra szoruló 14 évnél idősebb személyt lát el	0,7	1,6	1,2	0,7	3,2	2,0
Egyéb személyes vagy családi ok miatt	1,3	4,7	3,0	3,5	4,0	3,7
Tanulásban, képzésben való részvétel miatt	4,6	4,2	4,4	4,0	2,4	3,2
Önálló vállalkozását tervezi	1,9	0,8	1,4	1,4	1,8	1,6
Nyugdíjban, korhatár előtti ellátásban részesül	6,6	5,2	5,9	4,0	5,9	5,0
Egyéb	4,3	4,3	4,3	4,4	4,6	4,5
Nincs válasz	3,9	6,1	5,0	3,7	6,5	5,1
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A munkaerő-felmérésben csak kevés olyan ismérv szerepel, amely összefüggésbe hozható a vizsgált személy anyagi helyzetével, s amelyből így következtetni lehetne az egyes tartalékkategóriába tartozók között e téren jelentkező különbségekre. Ezen ismérvek egyike annak az épületnek (az összeíró szubjektív megítélésén alapuló) minősítése, ahol az összeírt személy háztartása él. Ennek alapján 2016-ban legrosszabb körülmények a közfoglalkoztatottakra voltak jellemzőek, 3,9%-uk élt kiváló állapotban levő lakóépületben, míg 13%-uk kifejezetten rossz állapotú épületben élt. A munkanélküliek és a munkaerő-tartalékba tartozó inaktív lakóhelyének minősége hasonló volt, azzal a különbséggel, hogy a szélsőségesen rossz körülmények között lakók aránya a tartalékot jelentő inaktívok esetében a munkanélküliekre jellemzőnek mintegy másfélszerese. Az alulfoglalkoztatottak a többi tartalékkategóriába soroltaknál valamivel nagyobb arányban éltek kiváló állapotúnak minősített lakóépületben, míg körükben a csak kielégítő állagú, illetve leromlott épületben lakók együttes aránya több százalékponttal kisebb volt a munkanélküliekre és a tartalékot jelentő inaktívokra jellemzőnél.

4. ábra

Az egyes munkaerő-tartalék kategóriákba tartozók* megoszlása a lakóépületük állaga szerint, 2016

* Az adatok a nem válaszolók létszámával korrigálásra kerültek.

Mivel az alulfoglalkoztatottaknak részmunkaidősként, a közfoglalkoztatottaknak pedig rájuk vonatkozó speciális bérrendszer miatt az átlagosnál lényegesen alacsonyabb a keresete, a munkanélkülieknek és a munkaerő-tartalékot jelentő inaktívoknak pedig távolról sem a teljes köre rendelkezik saját jogán rendszeres (jellemzően alacsony összegű szociális típusú) jövedelemmel, fontos jellemző a családi állásuk, illetve ezzel összefüggésben az, hogy a háztartásuknak milyen egyéb bevételi forrása van. A munkaerőpiaci tartalékba tartozók több mint fele ugyan párkapcsolatban élt 2016-ban, de ez nem jelentette azt, hogy társuk biztos jövedelemmel rendelkezett. A nők esetében a párkapcsolat valószínűsége a férfiakra jellemzőnél minden kategóriában nagyobb volt. A két nem között a munkaerő-tartalékba tartozó inaktívok és az alulfoglalkoztatottak esetében volt a legnagyobb a különbség, illetve a legmagasabb a párkapcsolatban élő nők aránya. Jellemző továbbá az is, hogy a potenciális munkaerő-tartaléknak tekinthető nők partnere nagyobb arányban foglalkoztatott, mint a tartalékhoz sorolt férfiaké. Annak esélye, hogy a partner is munkanélküli – nemtől függetlenül – a munkanélküliek körében, míg az inaktív partnerrel rendelkezők aránya a munkaerő-tartalékot jelentő inaktívoknál volt a legnagyobb. Az elvileg rendelkezésre álló jövedelemhez (pontosabban annak elégtelenségéhez) képest relatíve magas volt az egyedülállók aránya is, valamennyi kategória esetében az odasoroltak több mint egytizedét jelentették. A legtöbb egyedülálló abszolút és relatív értelemben is a közfoglalkoztatott férfiak között volt, így feltételezhető, hogy ez a foglalkoztatási forma a vele társuló létbizonytalanság és alacsony jövedelem miatt kevésbé ösztönöz a családalapításra.

9. tábla

Az egyes munkaerő-tartalék kategóriákba tartozók száma és megoszlása családi státuszuk szerint, 2016

Megnevezés	Alulfoglalkoztatott			Munkanélküli			Inaktív munkaerő-tartalék			Közfoglalkoztatott		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
Létszám, fő												
Férj/feleség/ élettárs státuszú összesen, akinek a társa	10 089	18 194	28 283	57 069	56 723	113 793	31 360	42 153	73 512	52 357	68 353	120 710
foglalkoztatott	7 150	14 643	21 793	27 451	41 319	68 770	13 900	27 167	41 067	26 605	48 589	75 194
munkanélküli	566	965	1 531	9 317	9 317	18 635	1 099	1 941	3 040	4 123	5 041	9 164
inaktív munkaerő- tartalék	2 373	2 586	4 959	20 301	6 087	26 388	16 360	13 045	29 405	21 629	14 723	36 352
Gyermek	1 165	330	1 494	5 888	4 111	9 999	12 190	6 142	18 332	4 686	1 899	6 585
Egyéb státuszú	9 224	11 600	20 824	64 547	46 241	110 788	23 609	19 915	43 523	48 937	44 678	93 616
Együtt	20 478	30 124	50 602	127 504	107 075	234 579	67 158	68 210	135 368	105 980	114 930	220 910
Ebből: egyedülálló	3 033	2 162	5 195	14 736	10 048	24 783	9 823	6 677	16 499	18 683	9 584	28 267
Megoszlás, %												
Férj/feleség/ élettárs státuszú összesen, akinek a társa	49,3	60,4	55,9	44,8	53,0	48,5	46,7	61,8	54,3	49,4	59,5	54,6
foglalkoztatott	34,9	48,6	43,1	21,5	38,6	29,3	20,7	39,8	30,3	25,1	42,3	34,0
munkanélküli	2,8	3,2	3,0	7,3	8,7	7,9	1,6	2,8	2,2	3,9	4,4	4,1
inaktív munkaerő- tartalék	11,6	8,6	9,8	15,9	5,7	11,2	24,4	19,1	21,7	20,4	12,8	16,5
Gyermek	5,7	1,1	3,0	4,6	3,8	4,3	18,2	9,0	13,5	4,4	1,7	3,0
Egyéb státuszú	45,0	38,5	41,2	50,6	43,2	47,2	35,2	29,2	32,2	46,2	38,9	42,4
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből: egyedülálló	14,8	7,2	10,3	11,6	9,4	10,6	14,6	9,8	12,2	17,6	8,3	12,8

Összefoglaló következtetések

A gazdasági fellendülés és az ehhez társuló növekvő munkaerőigény az utóbbi 2-3 évben jelentősen csökkentette a potenciális munkaerő-tartaléknak minősülők számát. Az átlagosnál jobban mérséklődött azok létszáma, akik a munkaerőpiac állapotára hivatkozva nem kerestek állást, vagy nyilatkoztak úgy, hogy csak részmunkaidős munkát kaptak. A csökkenő trend egyelőre még tart, a 2016. évi 235 ezerhez képest 2017 II. negyedévében már csak 196 ezren feleltek meg a munkanélküli kritériumnak, miközben a foglalkoztatottak létszámnövekedésének üteme is mérséklődött. A potenciális munkaerő-tartaléknak számítók közül – ideértve a közfoglalkoztatottakat is – a kedvezőbb ismérvekkel (szakképzettséggel való rendelkezés, korábbi munkatapasztalat, vonzáscentrum-közelbeli lakóhely stb.) rendelkezők tudtak nagyobb eséllyel munkát találni az elsődleges munkaerőpiacon. Ennek megfelelően romlott a munkaerő-tartalékba tartozók iskolai végzettség szerinti összetétele. A demográfiai csere hatására nő a lakosság átlagos iskolai végzettsége, ennek ellenére 2016-ban a munkanélküliek között 3,3 százalékponttal magasabb volt a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a 2014. évinél, míg a legalább érettségivel és szakmával is rendelkezőké 4 százalékponttal csökkent. A munkaerő-tartaléknak minősülő inaktívaknál ezzel megegyező irányú, 3,4, illetve 3,6 százalékpontos változás ment végbe. A közfoglalkoztatottaké kevésbé módosult, 2,8 százalékponttal nőtt a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya, de emelkedett a legalább érettségizettké is. A növekedés a szakiskolát, szakmunkásképzőt végzetek rovására történt, jelezve azt, hogy ők tudtak leginkább „normál” munkához jutni. Az iskolai végzettség szerinti összetétel romlása ellenére biztató, hogy 2016-ban a tartalékon belül 86 ezren voltak azok, akik 10 évnél nem régebbi szakképesítéssel rendelkeztek, ebből közel 26 ezren ipari, építőipari típusúval. A 10 évnél régebben képeztést szerettek száma meghaladta a 230 ezret, ebből ipari, építőipari képzésben 56%-uk részesült, ami közel 10 százalékponttal magasabb, mint a teljes 15–74 éves népességre jellemző arány.

A munkaerőpiactól tartósabban távollévők számára azonban a visszatérés még akkor sem könnyű, ha elvileg piacképes végzettséggel rendelkeznek. A tudás ugyanis időközben elavulhat, a munkahelyi környezethez történő alkalmazkodás képessége romlik, s ez utóbbi akkor is így van, ha a közfoglalkoztatás kiterjesztésének eléggé nem hangsúlyozható érdeme, hogy százezrek számára jelentette a sikeres adaptációhoz vezető úton megtett első lépést. A tartalékon belül jelentős és növekvő arányban jelenlevő szakképzetlenek esetében létfontosságú az olyan képzés, amelynek elvégzése valóban álláshoz is juttatja az azt befejezőket. Ennek egyik feltétele, hogy egy adott földrajzi terület képzési struktúrájának kialakításában a képzőhelyek mellett a potenciális munkáltatók is szerepet kapjanak.

A magyarországi munkaerőkereslet és -kínálat nemcsak strukturálisan, de területileg is eltérő. Miközben az ország középső és nyugati megyéiben már nemcsak a szakképzettek, hanem az egyszerűbb munkát végzőkből is hiány van, a potenciális tartalék zöme ettől jelentős földrajzi távolságra található. Az országon belüli mobilitás legfőbb akadálya, hogy a fejlettebb régiókban elérhető magasabb bér nem áll arányban a lakhatási költségekben jelentkező többletkiadással. Jóllehet ez a felismerés vezetett ahhoz, hogy az utóbbi években a kormány bővítette a lakhatáshoz kapcsolódó támogatások körét, továbbra is az a jellemző, hogy aki vállalja lakóhelye (családja) elhagyását, inkább külföldön és nem az ország másik részében keres munkát. A minimálbér 2017. évi (és a 2018-ra már meghirdetett) jelentős emelése mobilizálójá válhat azokra is, akik ma még legfeljebb a munkaerőpiac potenciális tartalékát képezik, illetve még annak sem részei. Az élőmunka költségének emelkedése azonban egy ponton túl felgyorsíthatja a robotizációt, csökkentve ezáltal a létszámigényt, illetve kiszorítva a piacról azt az alacsony hatékonyságú munkaerőt, amely nem képes a saját – növekvő – bekerülési költségén felül még az elvárt profitot is megtermelni.

További információk, adatok (linkek)

Módszertan

Táblázatok

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Lépjen velünk kapcsolatba!](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789